

***Summary.** The article explores the basic principles and mechanisms of the Nobel Foundation as an investment institution. The features of the implementation of the financial management of its investment assets. Analyzed the main directions of investment policy of the Nobel Foundation. The basic factors and issues that affect the structure of the funds investment portfolio.*

***Keywords:** A. Nobel, the Nobel Foundation, the Nobel prizes, financial investment, financial management, investment rules, investment policy, investment strategy, investment fund, invested capital.*

УДК 330.837.330.341

Осецький В.Л.,

*д.е.н., професор кафедри економічної теорії,
макро- і мікроекономіки,*

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,*

м. Київ

Осецька Д.В.,

к.е.н., старший викладач кафедри фінансів,

Бориспільський інститут муніципального менеджменту,

м. Бориспіль

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК: ВИКЛИКИ ТА УПРАВЛІННЯ ВЛАСНІСТЮ

Розглянуто питання інноваційного розвитку та управління власністю крізь призму теорії інституціоналізму. Розкрито теоретичні аспекти інституціонального базису інноваційного розвитку і тенденції інституціонально-структурних змін відносин власності. Охарактеризовано потенційні можливості інноваційного розвитку економіки України за рахунок ефективного управління власністю. Обґрунтовано рекомендації щодо реалізації системного підходу в сучасних теоріях власності.

***Ключові слова:** інновація, інноваційний розвиток, власність, перерозподіл власності, управління власністю, інституціоналізація, інституціоналізація інноваційного розвитку.*

Постановка проблеми. Інновації є одним із основних факторів економічного розвитку. Вони спрямовані на формування інноваційного суспільства, інститутів інноваційного розвитку, що архітектують інфраструктуру для всіх учасників високорозвиненого ринку. Саме інновації за Й. Шумпетером формують нововведення, що

застосовуються у сфері технології виробництва або управління власністю. Власність зумовлює мету функціонування та інноваційного розвитку економіки, визначає соціальну структуру суспільства, мотивацію суб'єктів господарювання і способи розподілу результатів праці. Концепція інноваційного розвитку сучасних економік пов'язана з реформуванням економічного механізму управління власністю. Такий механізм сприяє росту виробництва, покращення фінансового стану підприємств, його працівників та галузі в цілому. Під час інноваційного розвитку формується основа технологічного процесу на всіх рівнях національної економіки. Це відбувається за рахунок освоєння високих технологій, структурної спрямованості інноваційної діяльності в країні та узгодженої інноваційної політики. Інноваційний розвиток України перебуває на передінституційному етапі, оскільки інститут інновацій не лише не став органічним елементом функціонування економіки, але його становлення постійно блокується та обмежується у своєму розвитку системою державного і правового управління власністю.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Фундаментальні і прикладні аспекти інституційного контексту інноваційного розвитку, теоретико-методологічні засади інноваційних процесів та управління власністю під впливом структурних змін поглиблено вивчили відомі вітчизняні та зарубіжні вчені, такі як В. Андрушків, Ю. Бажал, В. Базилевич, О. Білорус, В. Геець, О. Івашина, Л. Федулова, Д. Белл, А. Грейф, П. Друкер, Р. Коуз, Л. Мізес, Р. Нельсон, К. Перес, Е. Тоферлер, К. Фрімен, Й. Шумпетер та інші.

Проблематика інноваційного розвитку постійно привертає увагу представників наукового співтовариства різних сфер суспільних знань. Це легко пояснюється тим, що категорія «інноваційний розвиток» є центральною в економічній науці та проникає в усі сфери суспільного виробництва. Аналіз інноваційного розвитку неможливий без опори на фундаментальну теоретичну базу. Логіка інноваційного розвитку емпірично доводить, що питання про інституційні детермінанти є досить умовним, і, на наш погляд, орієнтованим, оскільки, не визначає виклики та методи управління власністю. Звернення до унікального інституційного дизайну інноваційного розвитку економіки України в сучасних умовах є особливо актуальним з огляду на панування у світі неоліберальної концепції як його сучасної інституційної форми, та великої сукупності протиріч, що з неї випливають.

Мета статті – наукове обґрунтування шляхів і способів ефективної інституціоналізації інноваційного розвитку країни та особливості процесів управління власністю в умовах становлення інноваційної економіки.

Виклад основного матеріалу. Інноваціями науковці називають кінцевий результат управління власністю та одержання економічного, соціального, екологічного, технічного видів ефекту. Неправомірно, на їх

думку, до поняття «інновація» включати розробку інновації, її створення, впровадження і дифузії. Ці етапи належать до інноваційної діяльності як процесу, результатом якого можуть стати нововведення або інновації [1, с. 57]. Серед закордонних і українських учених економістів сформувалися дещо відмінні погляди з цієї проблематики. На погляд Н. Краус, новації – не продукція сама по собі, а характеристика її новизни, що вимірюється часткою інтелектуальної вартості у загальній вартості інноваційного капіталу [2, с. 56]. Нововведення авторка розуміє, як безпосередній новий засіб, новий метод, методика, програма, технологія, застосування яких визначає розмір інноваційної ренти.

Нововведення можуть оформлятися у вигляді: відкриттів, винаходів, патентів, товарних знаків, раціоналізаторських пропозицій, документації на новий або удосконалений продукт, технологію, управлінський або виробничий процес, організаційної виробничої структури, наукових підходів або принципів, документа (методика, інструкції), результатів маркетингових досліджень, які приймають чітку специфікацію прав власності. Таким чином, нововведення – це оформлений результат фундаментальних, прикладних досліджень, розробок або експериментальних робіт у певній сфері діяльності з підвищення її ефективності [1, с. 57].

Розгляд інновації з позиції інституційного підходу, дає розуміння того, що інновація є тією зміною в базовій структурі «виробничого організму», завдяки якій відбувається перехід її внутрішньої структури до нового стану, що призводить до якісних та кількісних змін перерозподілу власності. П. Друкер, конкретизував розуміння інноваційного розвитку підприємства, зазначивши, що такі зміни повинні призвести до появи нового виду бізнесу, виробництва нових товарів та надання нових послуг [3].

Отже, інноваційна діяльність підприємства – це діяльність, пов'язана зі змінами управління власністю підприємства. Подібні зміни відносин власності супроводжуються технологічними нововведеннями, які необхідні в умовах націленості на інноваційний розвиток та оцінюються з точки зору економічного та соціального ефекту.

Інноваційний розвиток не є персоніфікованим, хоча реалізується через діяльність економічних суб'єктів, якими можуть виступати інноваційні підприємці, підприємства, галузі, регіони, держава. Інноваційний розвиток не може розглядатися лише як діяльність, що уособлює сукупність дій усіх економічних суб'єктів щодо постійного збільшення масштабів використання суспільного капіталу. Він обов'язково вимагає дій з налагодження інституційного та економічного механізму господарювання. Зазначений економічний механізм передбачає створення та існування умов для саморегулювання інноваційних процесів і проведення системних заходів зі стимулювання,

фінансування, управління, регулювання процесу інноваційного розвитку тощо.

Будь-який економічний механізм господарювання може функціонувати лише за умови створення певних інституційних умов, тобто наявності відповідного інституційного механізму. Цей механізм здійснює інституціоналізацію економічних відносин у процесі інноваційного розвитку. Він створює, закріплює необхідні норми, правила, традиції, етику, культуру, що забезпечують можливість певного виду діяльності в кожній зі сфер суспільного життя та є умовою інноваційного розвитку.

Інституціональні чинники інноваційного розвитку – це чинники, що пов'язані з управлінням, регулюванням відносин власності інноваційної сфери, які шляхом впливу нас становлення узгоджених і гармонійних між собою законів, правил, традицій є визначальними в формування інституціонального забезпечення сфери інновацій, що дає змогу ефективно використовувати техніку – технологічний потенціал країни з метою інноваційного розвитку. Саме інститути, що працюють в сфері інновацій мають значний вплив на інноваційний вектор розвитку країни. Це пов'язано з тим, що саме вони формують систему мотивацій ключових економічних суб'єктів – новаторів у суспільстві, сприяючи інвестування в інтелектуальний та інноваційний капітали, інновації, організацію інноваційного розвитку.

Уявлення про інноваційний розвиток може бути повним, якщо він розглядається із застосуванням системного підходу як системне явище. З позицій системного підходу інноваційний розвиток являє собою процес цілеспрямованих змін, унаслідок яких виникає якісно новий стан інноваційної системи. При цьому сучасна інноваційна система є відкритою динамічною, узгодженою і відповідно до еволюційного підходу в економіці знаходиться в стані динамічної нерівноваги. Нерівновага є основною характеристикою відкритої системи, в якій відбувається інноваційні зміни її структури, складу і поведінки економічних суб'єктів. Важлива ознака системи – це її здатність до самоорганізації, що забезпечує можливість інноваційних процесів і змін у своїх межах.

В синергетиці не будь-яка зміна є інноваційним розвитком. Зміни в синергетиці відбивають стан нестійкості інституційної системи, її перебування в точці біфуркації, а не якісну динаміку [4, с. 50].

Одним із важливих принципів організації інноваційної системи, що визначається системоутворюючим фактором є принцип диференціації й інтеграції елементів. Реалізація цього фактору призводить до ієрархічної будови інноваційної системи в країні. Сама ж інтеграція і ієрархізація різних структурних елементів можлива лише на основі їх принципової, сутнісної тотожності, а диференціація є проявом їх сутності в конкретних взаємодіях з іншими елементами інноваційної

системи. В зрілій інноваційній системі є елемент, який в більшій мірі, ніж інші відображає всю систему в цілому, так як в ньому зберігається вся повнота інформації про інноваційний розвиток. Цей структурний елемент можна назвати ключовим інститутом управління інноваційним розвитком.

Метою управління інноваційним розвитком є визначення основних напрямів науково-технічної і виробничої діяльності в сферах розробки, модернізації, вдосконалення і впровадження інноваційної продукції та технологій, що випускаються для подальшого інноваційного розвитку і управління власністю. За своєю природою управління власністю є невід'ємною й об'єктивно необхідною основою інноваційного розвитку економіки, ринковим процесом як конкурентної боротьби, так і детермінантною реформування економіки на інституційних засадах.

Інновації – специфічний об'єкт управління власністю, що вимагає значних інвестицій, кваліфікованого науково-технічного персоналу, масштабних маркетингових заходів. Для управління інноваціями необхідний системний підхід, який визначає взаємозв'язки і взаємозалежність між підрозділами організації, що характеризує прямі і зворотні зв'язки в структурі управління інноваціями на основі розробки і узгодження управлінських рішень на базі інструментарію інтелектуального аналізу даних про перерозподіл прав власності.

Специфіка управління інноваціями в тому, що розробляють їх, як правило, кваліфіковані фахівці, а приймають рішення і затверджують план впровадження менеджери. У зв'язку з цим в компаніях, цілеспрямованих на інноваційний розвиток, здійснюється системний процес прийняття управлінських рішень у сучасному економічному просторі, що мають безпосередній вплив на продуктивність, прибутковість та ефективність інноваційної діяльності.

Менеджерам інноваційного розвитку притаманне лідерство як управлінський принцип та функціональний механізм. Особистісні характеристики менеджерів інноваційного розвитку можуть ефективно реалізовуватися лише за умови повної інституціоналізації лідерства, тобто максимальної реальної дієвості цього інституту. З позиції інноватизації мова йде про колективну «соціальну креативність». Така креативність досягається шляхом інтеграції різноманітності як в плані об'єднання індивідуальностей з різними професійно-інтелектуальними та світоглядними позиціями, так і в плані підтримки різних форм власності [5].

Поряд з проблемою інноваційного лідерства є потреба у формуванні комплексу інноваційної мотивації та компетенції, щодо суб'єктів інноваційного розвитку різних рівнів – індивідуума, організації, суспільства, в цілому. Аналіз саме співвідношення інноваційної і контрінноваційної поведінки та причин, що їх викликають, є важливою проблемою дієвого механізму підготовки й прийняття управлінських

рішень зміни структурних параметрів власності. Якщо інновації «зачіпають» інтереси великих груп, доречно говорити про залежність інноваційної чутливості від соціального характеру та ментальності населення [6, с. 93].

В інституціональному відношенні формування комплексу інноваційної мотивації та компетенції пов'язане із зародження нового методу координації зв'язків та гармонізації інтересів, що характеризується неієрархічним порядком або так званім мережевим механізмом координації.

В результаті такої координації постійно виникає «нова» інституціональна структура інноваційної сфери, яка характеризується новими інституціями та здійснює свою ризикову діяльність як тісні взаємодії з існуючими інститутами розвитку, так і з новоствореними інститутами інноваційного розвитку.

Під час інноваційного розвитку в умовах інституціональних змін, підприємства сфери інновації можуть приймати колективні рішення відносно існуючих правил взаємодії і продукувати за необхідності власні нові правила гри. Нові інститути – правила «народжуються» та засновуються з метою: структуризації нових напрямів колективних рішень; створення можливостей для пошуку нових норм управління власністю; Розробки ефективних управлінських рішень, прийняття яких призводить до виграшу всіх учасників інноваційного процесу.

Висновки. Використання панелі управління власністю не можливе без глибокого вивчення і диференціації основних факторів інноваційного розвитку, без успішного застосування організаційно-економічних інструментів, адаптованих до нових умов. Україні залишається знайти свій критерій оптимальності інноваційних цінностей в межах різних варіантів управління власністю. Брак інституційного порядку, що характерний для України сьогодні спричиняє невизначеність й нечіткість основоположних правил інноваційного розвитку.

Список використаних джерел

1. Економіка та організація інноваційної діяльності : підручник / О.І. Волков, М.П. Денисенко, А.П. Гречан та ін. – 3-тє вид. К.: Центр учбової л-ри, 2007. – 662 с.
2. Kraus N.M. Categorical difference of notions “novation”, “novelty” and “innovation” as tool of innovative economy: institutional context / N.M. Kraus // Institutional framework for the functioning of the economy in the context of transformation : Collection of scientific articles. – Montreal: Publishing house “BREEZE”, 2015. – P. 53-58.
3. Друкер П.Ф. Инновации и предпринимательство. Практика и принципы / П.Ф. Друкер. – М.: Деловой мир, 1992. – 432 с.

4. Решетило В.П. Біфуркаційний характер інституційних змін соціально-економічних систем перехідного типу / В.П. Решетило // Економічна теорія. – 2007. - № 4. – С. 49-58.
5. Немчинова Е.Ю. Лідерство в світле інноваційної парадигми соціального розвитку / Е.Ю. Немчинова // Інновації. – 2011. - № 1 (147). – С. 89-92.
6. Нурков В.М. Соціальні детермінанти контринноваційного поведіння / В.М. Нурков, // Інновації. – 2011. - № 1 (147). – С. 92-94.

Summary. The article considers the issues of innovative development and property management through the prism of the theory of institutionalism. Theoretical aspects of the institutional basis of innovation development and trends in institutional and structural changes in property relations are disclosed. The researchers described the potential opportunity for innovative development of the Ukrainian economy through effective property management. The recommendations on the implementation of the system approach in modern property theories are grounded.

Key words: innovation, innovative development, property, property redistribution, property management, institutionalization, institutionalization of innovative development.

УДК 330.341.1

Підоричева І.Ю.,
кандидат економічних наук,
Інститут економіки промисловості НАН України,
м. Київ

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ РУХУ ДО ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ СИСТЕМНОЇ КРИЗИ

Порушено питання співвідношення кризи та інноваційних змін в економіці. Кризу розглянуто як стимул до активізації не вивільненого інноваційного потенціалу української економіки. Висвітлено існуючі проблеми у сфері інноваційної діяльності в Україні та визначено причини, що їх обумовлюють. Зроблено висновок про необхідність зміни вузькогалузевого вертикального підходу до управління інноваціями та сформульовано першочергові кроки, які необхідно реалізувати в цьому напрямку.

Ключові слова: інновації, інноваційна політика, економічне зростання, криза, промисловий сектор економіки.